

Lokalt utvecklings- program för Östermalms stadsdelsnämnd

2017-2022

Innehåll

Innehåll

1. Inledning	4
Metod	5
Sammanfattning	5
2. Nulägesanalys	7
Östermalms stadsdelsområde	7
Befolkning och boende	7
Uppväxtvillkor och utbildning	8
Arbete och försörjning	9
Demokrati och inflytande	9
Välbefinnande och hälsa	10
Parker, stadsmiljö och mötesplatser	13
3. Tematiska prioriteringar – mål, åtgärder och uppföljning	15
Psykisk hälsa	15
Mål: Ökad självupplevd psykisk hälsa bland flickor och unga kvinnor	15
Mål: Vårdnadshavare och personal i barns och ungas omgivning har rätt förutsättningar för att bemöta dem med respekt och stärka deras psykiska hälsa och självbild	17
Barns och ungdomars inflytande	19
Mål: Barns och ungdomars synpunkter tas tillvara	19
Mål: Ungdomars kunskaper om den lokala demokratin ökar	21
Åtgärder	21
Jämställdhet, trygghet och tillgänglighet för alla på offentliga platser	22
Mål: Parker och grönområden för alla	22
Mål: Invånarna är delaktiga och har möjlighet att påverka sitt närområde	22
Mål: Känslan av trygghet hos invånarna är hög	23
Alkohol- och narkotikaanvändning bland ungdomar	25
Mål: Minskad alkohol- och narkotikaanvändning bland ungdomar	25
4. Genomförande	28
Dialog och samverkan	28
Referenslista	29

1. Inledning

Kommunfullmäktige i Stockholms stad fattade i oktober 2015 beslut om Stockholms stads vision, Vision 2040 – ett Stockholm för alla, och om Riktlinjer för lokalt utvecklingsarbete.

Riktlinjerna syftar till att tydliggöra ansvarsfördelning och arbetssätt för ett lokalt och decentraliserat utvecklingsarbete inom Stockholms stad och till att tydliggöra stadsdelsnämndernas roll och mandat. Ett annat syfte är att tydliggöra hur det lokala arbetet hänger samman med den övergripande inriktningen i fullmäktiges övergripande vision, budgetinriktning och andra stadsövergripande utvecklingsprocesser.

Riktlinjerna kan sammanfattas på följande sätt:

1. Lokalt utvecklingsarbete ska utgå från ett medborgarperspektiv med stadsdelsnämnderna som nav.
2. Alla stadsdelar ska utvecklas utifrån sina egna förutsättningar och unika kvaliteter med utgångspunkt från stadens vision och budget.
3. Resurser ska styras till områden med störst behov.
4. Uppföljningen och samordningen av det lokala arbetet ska fördjupas.

Med utgångspunkt i riktlinjerna har alla stadsdelsnämnder fått i uppdrag att under 2016 ta fram lokala utvecklingsprogram. Programmen ska utgå från analyser av lokala förhållanden och en dialog med invånare, lokala aktörer samt förtroendevalda och medarbetare inom stadens nämnder och bolagsstyrelser.

Under perioden 2015-2017 pågår arbetet inom Kommissionen för socialt hållbart Stockholm med kartläggningar av sociala skillnader inom staden och förslag till åtgärder på en stadsövergripande nivå. Kommissionens analyser och förslag till åtgärder och strategier ska tillsammans med de lokala analyserna utgöra utgångspunkt för de lokala utvecklingsprogrammen.

För arbete med framtagandet av lokala utvecklingsprogrammet tillfördes till nämnden i budget 1,4 mnkr som främst har använts för implementering och personalkostnader utöver framtagandet.

Metod

Förvaltningen har genomfört en nulägesanalys med utgångspunkt i befintlig statistik, analyser i nämndens verksamheter, forskning, samverkan med berörda samverkansparter, stadens övergripande vision 2040 samt de fyra hållbarhetsbegreppen i kommunfullmäktiges budget:

- Ett Stockholm som håller samman
- Ett klimatsmart Stockholm
- Ett ekonomiskt hållbart Stockholm
- Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Avgränsningar har gjorts inom ramen för de prioriterade områdena. När mål och åtgärder har nåtts ska nya formuleras. Samverkan med externa aktörer, såsom polis och skolor samt med civilsamhället, exempelvis föreningar, ska organiseras inom ramen för nämndens befintliga verksamhet och programmets åtgärder. Åtgärder, genomförande och uppföljning har arbetats fram i en arbetsgrupp med representanter från varje verksamhetsområde som berörs av de prioriterade områdena. För att säkerställa att medborgarperspektivet beaktas bör samverkansparterna, exempelvis polis och skolor, vara delaktiga i utvärdering av genomförda åtgärder.

Sammanfattning

Kommunfullmäktige i Stockholms stad fattade i oktober 2015 beslut om riktlinjer för lokalt utvecklingsarbete. Med utgångspunkt i riktlinjerna har alla stadsdelsnämnder fått i uppdrag att under 2016 ta fram lokala utvecklingsprogram som bland annat ska utgå från analyser av lokala förhållanden och dialog med invånare.

Förvaltningen har genomfört en nulägesanalys med utgångspunkt i befintlig statistik, analyser i nämndens verksamheter, forskning, samverkan med berörda samverkansparter.

Befolkningen inom Östermalms stadsdelsnämndsområde förväntas växa rejält under de närmaste decennierna, framförallt i Norra Djurgårdsstaden där cirka 10 000 nya lägenheter innebär ungefär 30 000 nya invånare. Detta innebär att i samband med att Norra Djurgårdsstaden är färdigbyggd, och tillsammans med ny stadsdel på Loudden, kommer stadsdelsnämndsområdets befolkning närma sig 100 000 invånare. Ökningen är störst i arbetsför ålder, 25-64 år. I dagsläget har Östermalm, näst efter Farsta, flest invånare över 80 år, den högsta genomsnittliga medelåldern i Stockholm, samt den högsta medellivslängden i staden för både kvinnor och män. Störst andel av de med utrikes bakgrund inom Östermalms

stadsdelsområde är födda i Europa, därefter Asien. Inom stadsdelsnämndsområdet finns drygt 50 ambassader och ett stort antal diplomatbostäder. Invånarna i stadsdelen har den högsta andelen med eftergymnasial utbildning,¹ och 98,3 procent av eleverna som gått ut årskurs 9 har gymnasiebehörighet,² vilket är högst i staden. Andelen arbetslösa och andelen hushåll med ekonomiskt bistånd är lägst i staden, 0,26 procent av invånarna har ekonomiskt bistånd, vilket står i jämförelse med stadens snitt på 1,60 procent.³ Valdeltagandet i riksdagsvalet i Östermalms stadsdelsområde är förhållandevis högt, 82,4 procent av de röstberättigade invånarna röstade i riksdagsvalet 2014, vilket är marginellt lägre än riksgenomsnittet. Norrmalm, Östermalm och Gamla stan uppvisar tillsammans ett valdeltagande i riksdagsvalet på 89,2 procent. Invånarna inom Östermalms stadsdelsområde har under flera års tid haft stadens lägsta ohälsotal. Däremot tycks den psykiska ohälsan bland unga öka. Psykisk ohälsa hos tonåringar har ett starkt samband med upplevelsen av skolstress och synen på de egna prestationerna⁴. Av ungdomar på Östermalm svarar 40 procent av flickorna och 18 procent av pojkarna i gymnasiets årskurs två att de ofta känner sig ledsna eller deppiga utan att veta varför.⁵ Undersökningar visar vidare att drygt 25 procent av kvinnor i åldern 18-84 år som bor på Östermalm uppskattar sin hälsa sämre än god, vilket är cirka tio procentenheter fler än de män på Östermalm som bedömer det egna hälsotillståndet sämre än gott.⁶ Det finns en positiv trend inom Stockholms stad där alkohol- och tobakskonsumtion samt kriminalitet minskar bland ungdomar. På Östermalm dricker dock ungdomar alkohol i större utsträckning än den genomsnittliga ungdomen i staden. Utifrån analyser om de utgångspunkter som finns för stadsdelsnämndsområdet har fyra tematiska prioriteringar valts ut:

- Psykisk hälsa
- Barn och ungdomars inflytande
- Jämställdhet, trygghet och tillgänglighet för alla på offentliga platser
- Alkohol- och narkotikaanvändning bland ungdomar

¹ Stockholms stad, Statistisk årsbok för Stockholm, 2016.

² Stockholms stad, Statistisk årsbok för Stockholm, 2016.

³ Sweco, statistik om Stockholm, 2016.

⁴ Folkhälsomyndigheten, "Skolprestationer, skolstress och psykisk ohälsa bland tonåringar", 2016.

⁵ Stockholm stad, Stockholmsenkäten, Årsrapport 2014.

⁶ Stockholms läns landsting, Folkhälsoenkäten 2014.

2. Nulägesanalys

Östermalms stadsdelsområde

Östermalms stadsdelsområde består av fem stadsdelar, Östermalm, Hjorthagen, Gärdet, Södra Djurgården och Norra Djurgården. Östermalms stadsdelsnämndsområde är ett av de geografiskt största i staden med innerstad, närförort, naturområden och industri- och hamnområden. Den totala parkytan för Östermalms stadsdelsområde är 296 ha fördelat på 82 parker. Inom stadsdelsområdet finns en del av Kungliga nationalstadsparken, som är belägen inom kommunerna Solna, Stockholm och Lidingö. Den sträcker sig över en mil, från Ulriksdal och Sörentorp i norr till Djurgården och Fjäderholmarna i söder. Parken förvaltas till största delen av Kungliga Djurgårdsförvaltningen.

Befolkning och boende

Befolkningen i stadsdelsområdet förväntas växa rejält under de närmaste decennierna, framförallt i Norra Djurgårdsstaden där cirka 10 000 nya lägenheter innebär ungefär 30 000 nya invånare. Därutöver byggs det i Albano, på området vid nordvästra Valhallavägen, kvarteret Svea Artilleri och längs södra Sandhamnsgatan. Det stora flertalet nya lägenheter är bostadsrätter. I samband med att Norra Djurgårdsstaden är färdigbyggd, och tillsammans med ny stadsdel på Loudden, kommer stadsdelsområdets befolkning närma sig 100 000 invånare. Ökningen är störst i arbetsför ålder, 25-64 år. Åt motsatt håll har andelen äldre pensionärer över 80 år sedan 2001 minskat och fortsätter att minska, för att sedan öka igen om cirka tre år. I dagsläget har Östermalm, näst efter Farsta, flest invånare över 80 år. Östermalms stadsdelsområde har den högsta genomsnittliga medelåldern i Stockholm, och även den högsta medellivslängden i staden för både kvinnor och män. Andelen personer med utländsk bakgrund⁷ är lägre än stadsgenomsnittet. Störst andel av de med utrikes bakgrund inom Östermalms stadsdelsområde är födda i Europa, därefter Asien. På Östermalm finns drygt 50 ambassader och ett stort antal diplomatbostäder.

Bostadsrätt är den vanligaste upplåtelseformen inom Östermalms stadsdelsområde, cirka 12 procent fler än genomsnittet i staden, men en något lägre andel än Norrmalm och Kungsholmen. Andelen

⁷ Definition för utländsk bakgrund: En person har utländsk bakgrund om han eller hon är född utomlands eller född i Sverige med två utrikes födda föräldrar.

privata fastighetsägare för hyresrätter är betydligt större än allmännyttan. Lägenheter på 5 r o k eller större är fler än genomsnittet i staden. Stadsdelsområdet är bland de minst trångbodda, endast Kungsholmen har färre personer per lägenhet.

I Norra Djurgårdsstaden växer en ny stadsdel fram och behovet av mötesplatser är och kommer att vara stort. Djurgårdsstaden är under utveckling och det finns många planer och önskemål från aktörer om vad som ska rymmas i byggnaderna och i dess närhet. Exempelvis planeras biblioteket att inrymmas här, som en mötesplats och ett kunskapscentrum för besökare i alla åldrar. Stadsdelsförvaltningen har tillsammans med kulturförvaltningen en viktig roll genom att samverka kring biblioteket. Därutöver pågår diskussioner om att inrymma ett återbrukscentrum i en av byggnaderna i Gasverksområdet. Förvaltningen deltar i de pågående diskussionerna om återbrukscentrumet tillsammans med bland annat Stockholms vatten och Exploateringskontoret för att möjliggöra en såväl miljömässigt som socialt hållbar verksamhet och mötesplats.

Uppväxtvillkor och utbildning

Stockholm har ett kunskapsintensivt näringsliv där kraven på kunskap ökar. Utbildning är en av de viktigaste förutsättningarna för att skapa sig goda framtida möjligheter. Östermalms stadsdelsområde har den största andelen invånare med eftergymnasial utbildning.⁸ Det finns ett tydligt samband mellan föräldrars och barns utbildning, där barn till högutbildade oftare blir högutbildade själva.⁹ Inom Östermalms stadsdelsområde har 98,3 procent av eleverna som gått ut årskurs 9 gymnasiebehörighet.¹⁰ Andelen är högst i staden, dock marginellt högre än andra innerstadsstadsdelar. Att gå ut grundskolan med betyg som ger behörighet till vidare utbildning är en viktig förutsättning för att kunna skapa sig ett fortsatt bra liv.

Det finns även tydliga samband mellan utbildning och hälsa, den förväntade livslängden stiger ju högre utbildningsnivån blir.¹¹ Som grupp har högutbildade bättre hälsa än lågutbildade.¹²

⁸ Stockholms stad, Statistisk årsbok för Stockholm, 2016.

⁹ Statistiska centralbyrån (SCB), *Hög utbildning går i arv*, 2016.

¹⁰ Stockholms stad, Statistisk årsbok för Stockholm, 2016.

¹¹ Stockholms läns landsting, *Livsvillkor, levnadsvanor och hälsa i Stockholms län, Öppna jämförelser*, 2014.

¹² Folkhälsomyndigheten, *Utbildningsnivå och hälsa – hur hänger de ihop?*, 2015.

Arbete och försörjning

Andelen arbetslösa och andelen hushåll med ekonomiskt bistånd är bland de absolut lägsta i staden. 0,26 procent av invånarna inom stadsdelsnämndsområdet uppbär ekonomiskt bistånd, vilket kan jämföras med stadens snitt på 1,60 procent.¹³ Förvärvsfrekvensen inom Östermalms stadsdelsområde är i genomsnitt något lägre än i staden som helhet, däremot är medelinkomsten högre.

Medelinkomsten år 2014 var 468 000 kr för män och kvinnor i åldern 20-64 år.

Demokrati och inflytande

Valdeltagandet i allmänna val är ett av flera mått på människors delaktighet och inflytande och kan användas som indikator för demokratisk delaktighet. Valdeltagandet i riksdagsvalet i Östermalms stadsdelsområde är förhållandevis högt, 82,4 procent av de röstberättigade invånarna röstade i riksdagsvalet 2014, vilket är marginellt lägre än riksgenomsnittet. Norrmalm, Östermalm och Gamla stan uppvisar tillsammans ett valdeltagande i riksdagsvalet på 89,2 procent.

Barns och ungdomars inflytande

Sett till valdeltagande råder inget demokratiskt underskott inom Östermalms stadsdelsområde, men även om valdeltagandet är högt betyder det inte att alla grupper är representerade och gör sina behov och perspektiv synliga. Exempelvis saknar barn och ungdomar under 18 år rösträtt och deras tillträde till politiken och till de beslutsfattande rummen är begränsat.

Enligt Demokratiutredningen 2014 – *Låt fler forma framtiden!* upplever många unga idag att de saknar inflytande över det politiska beslutsfattandet och många känner sig inte delaktiga i samhället. Unga är underrepresenterade i de politiska partierna, de politiska församlingarna och i föreningslivet. En stor andel unga vet heller inte vart de ska vända sig om de vill påverka något i sin kommun. Samtidigt visar undersökningar att det politiska intresset bland ungdomar är starkt och att en stor andel av de unga är engagerade och vill påverka politiken. Demokratiutredningen framhåller att kommuner och landsting bör tillgodose ungas perspektiv i beslutsprocesser, vilket exempelvis kan göras genom ett ungdomsråd, där ungdomar bjuds in till att medverka i politiska beslutsprocesser.¹⁴ Samråden bör enligt utredningen vara en formell

¹³ Sweco, statistik om Stockholm, 2016.

¹⁴ Statens offentliga utredningar, *Låt fler forma framtiden!*, SOU 2016:5.

del i beredningsprocesser på lokal och regional nivå. Kommuner och landsting bör vidare anta ett regelverk för hur ungas perspektiv ska tillgodoses i beslutsprocesserna, liksom en policy eller en handlingsplan för den lokala ungdomspolitik. ¹⁵

Östermalms stadsdelsnämnd inrättade under 2016 ett ungdomsråd. Hösten 2016 ska det första årsmötet hållas där styrelsen väntas fastslå riktlinjerna för rådets verksamhet.

Enligt demokratiutredningen bör kunskaperna om hur den lokala demokratin fungerar bör ökas. Ungas bristande kännedom om hur de kan påverka frågor på lokal nivå ger därför skäl att stärka undervisningen inom området. Skolor föreslås att i större utsträckning samverka med kommuner och landsting och träffa politiker på lokal nivå, samt att den lokala demokratins funktionssätt ska ingå som en av insatserna i det nationella skolutvecklingsprogrammet. Ungas politiska engagemang skulle enligt utredningen öka om fler fick kunskap om hur de ska gå tillväga för att påverka det politiska beslutsfattandet. ¹⁶

Enligt FN:s barnkonvention har alla barn rätt att bli lyssnade till och höras i frågor som rör dem. Även de yngsta barnen har rätt att uttrycka sig och få sin röst hörd och för ett litet barn handlar inflytande i första hand om att rätten att bli delaktig i ett meningsfullt sammanhang och respekterad och lyssnad till. Det är vuxnas ansvar att finna former och arbetssätt för att tillgodose denna rätt. Östermalms stadsdelsförvaltning, avdelning Förskola och Parklek, driver sedan december 2015 Hållplatsen, en mötesplats för barn, föräldrar och personal i Östermalms förskolor. Hållplatsen har varit öppet en dag i månaden och är en mötesplats för dialog, information och inspiration kring frågor som rör hållbar utveckling med de unga barnens frågor och kunskapande i fokus.

Välbefinnande och hälsa

Östermalms stadsdelsområde uppvisar överlag en god hälsosituation med låga sjukskrivningstal. Ohälsotalet är det sammanlagda måttet på antalet sjukdagar som ersätts genom socialförsäkringen under ett år för personer i åldern 16-64 år. Invånarna inom Östermalms stadsdelsområde har under flera års tid haft stadens lägsta ohälsotal, under perioden 2012-2014 låg talet oförändrat på 12 dagar per år. Genomsnittet för hela staden under samma period var 19 dagar per

¹⁵ Statens offentliga utredningar, *Låt fler forma framtiden!*, SOU 2016:5.

¹⁶ Statens offentliga utredningar, *Låt fler forma framtiden!*, SOU 2016:5.

år.¹⁷ I Stockholms stad finns stora skillnader i antalet ohälsodagar, där stadsdelar med höga ohälsotal också tenderar att ha högre arbetslöshet, lägre inkomster och större andel utlandsfödda. Den faktor som bäst förklarar skillnaderna är dock, som tidigare nämnts, utbildningsnivån. Personer med högre utbildningsnivå har i genomsnitt bättre hälsa än de med låg utbildningsnivå.

För att fånga hälsotillståndet på ett mer övergripande plan studeras ofta individers självskattade hälsa, vilket utgår från den svarandes egen bedömning av hälsotillståndet. I jämförelse med stadens övriga stadsdelsområden hör Östermalm till ett av de områdena med högst självskattad hälsa. Däremot är skillnaderna mellan mäns och kvinnors självskattade hälsa stor. Drygt 25 procent av kvinnor i åldern 18-84 år som bor på Östermalm uppskattar sin hälsa sämre än god, vilket är cirka tio procentenheter fler än de män på Östermalm som bedömer det egna hälsotillståndet sämre än gott.¹⁸

Barn och ungas psykiska hälsa

Barns och ungdomars psykiska ohälsa ökar och allt fler ungdomar rapporterar om psykiska besvär som oro och ångest.¹⁹ Problemet är nationellt men kan även identifieras inom Östermalms stadsdelsområde. Psykiska besvär kan variera i allvarlighetsgrad och omfatta både lindrigare psykiska problem som oro och nedstämdhet och mer allvarliga symtom som uppfyller kriterierna för psykiatrisk diagnos.²⁰

Det är viktigt att tidigt uppmärksamma psykisk ohälsa hos barn och ungdomar. Psykisk ohälsa innebär inte bara ett lidande för den drabbade utan kan också få allvarliga konsekvenser på sikt, till exempel genom att det blir svårt att tillgodogöra sig skolarbete, etablera sig på arbetsmarknaden eller att knyta relationer och exempelvis bilda familj.²¹

Det är framförallt unga flickor som uppger att de har psykiska besvär. Studier visar även att psykisk ohälsa hos tonåringar har ett starkt samband med upplevelsen av skolstress och synen på de egna prestationerna.²² Bland Östermalmsborna svarar 40 procent av

¹⁷ Stockholms stad, Statistisk årsbok för Stockholm, 2016.

¹⁸ Stockholms läns landsting, Folkhälsoenkäten 2014.

¹⁹ Socialstyrelsen, Psykisk ohälsa bland unga, 2013.

²⁰ Folkhälsomyndigheten, Självrapporterad psykisk ohälsa i befolkningen: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/folkhalsans-utveckling/sjalvrapporterad-psykisk-ohalsa-i-befolkningen/>.

²¹ Socialstyrelsen, Psykisk ohälsa bland unga, 2013.

²² Folkhälsomyndigheten, ”Skolprestationer, skolstress och psykisk ohälsa bland tonåringar”, 2016.

flickorna och 18 procent av pojkarna i gymnasiets årskurs två att de ofta känner sig ledsna eller deppiga utan att veta varför.²³

Könsskillnaderna är påtagliga och känns igen från resultaten av landstingets folkhälsoenkät för åldrarna 18-84 år.²⁴

Barn och ungdomars psykiska hälsa påverkas av omgivningen, mycket beroende på vilka förväntningar som ställs på den unga och hur denne bemöts i sin vardag. Personal i nämndens verksamheter möter barn från tidig ålder redan i förskolan, och i många fall även inom fritidsverksamheter, genom fältassistenter och på ungdomsmottagningen. Nämndens verksamheter är således centrala ur ett förebyggande hälsoperspektiv. Även andra aktörer som möter barn och unga, så som skola, polis, församlingar och inte minst föräldrar, är väsentliga när det kommer till utvecklingen av barns och ungdomars psykiska hälsa.

Alkohol- och narkotikaanvändning bland ungdomar

Ungdomars alkohol- och drogvanor undersöks vartannat år genom Stockholmsenkäten. Det finns en positiv trend inom Stockholms stad där alkohol- och tobakskonsumtion samt kriminalitet minskar bland ungdomar. Enkätsvaren har dock under en längre tid indikerat att ungdomar på Östermalm dricker alkohol i större utsträckning än den genomsnittliga ungdomen i staden. Bland elever i årskurs 2 på gymnasiet, boende inom Östermalms stadsdelsområde, uppger 44 procent av flickorna och 45 procent av pojkarna att de storkonsumerar alkohol en gång i månaden eller oftare.

Motsvarande siffror för hela staden är 30 procent av flickorna och 34 procent av pojkarna.

Hög alkoholkonsumtion hos unga kan leda till sociala och mentala problem, och på längre sikt till utvecklandet av alkoholmissbruk eller beroende. Även andra risker med alkohol är stora hos unga vuxna, för att sedan avta med stigande ålder. De flesta unga är fortfarande i en fas där mer stabila alkoholvanor ännu inte har etablerats, vilket gör att interventioner under denna period kan minska risken för negativa konsekvenser av alkohol senare i livet.²⁵

Majoriteten av ungdomarna i Stockholms stad har inte testat narkotika, men i år två på gymnasiet har var fjärde elev använt det.²⁶

²³ Stockholm stad, Stockholmsenkäten, Årsrapport 2014.

²⁴ Stockholms läns landsting, Folkhälsoenkäten 2014.

²⁵ Socialstyrelsen, Riskbruk av alkohol hos ung vuxen (16-29 år), <http://www.socialstyrelsen.se/nationellariktlinjerforsjukdomsforebyggandemetoder/sokiriktlinjerna/omatgardernairiktlinjerna/forsjukdomsforebyggandemetoder>

²⁶ Stockholms stad, Stockholmsenkäten, 2014.

I samverkansöverenskommelsen mellan Östermalms stadsdelsförvaltning och Lokalpolisområde Norrmalm är ett av de prioriterade samverkansområdena *Ungdomar, relaterat till droger och kriminalitet*. Det grundar sig bland annat i den höga tillgängligheten på narkotika, framförallt cannabis, som på flera håll identifierats inom stadsdelsområdet. I polisens medarbetardialoger framhålls även vikten av att kunna avsätta resurser för att arbeta mot områden som just ungdomar och narkotika.²⁷

Parker, stadsmiljö och mötesplatser

Östermalms stadsdelsområde rymmer de största grönområdena i innerstaden, den största andelen ligger dock utanför stadskärnan. Parker som till exempel Humlegården är också mötesplatser för boende i andra stadsdelar och på så vis viktiga arenor för samspel mellan människor från hela staden.

Utmaningar och möjligheter i det offentliga rummet

Parkerna i innerstaden har en unik roll som demokratisk plats för människor i alla åldrar, från olika stadsdelar med olika social och kulturell bakgrund. Det behövs platser där människor kan se varandra i vardagen och där utbyte kan ske mellan boende i olika stadsdelar.²⁸ Den fysiska omgivningen har även stor betydelse för barns utveckling och den kan på flera sätt främja barns och ungas hälsa, utveckling och lärande.²⁹ I innerstaden fungerar många parker som viktiga resurser för intilliggande förskolor och skolor. Att parkerna besöks av såväl förskole- och skolbarn som övriga besökare, ställer höga krav på utformningen av parkerna vad gäller flexibilitet, slittålighet och tillgänglighet.

Den låga andelen parkmark som finns inom vissa delar av Östermalm, exempelvis inom stenstaden mellan Karlavägen och Strandvägen, ställer även höga krav på samarbete mellan olika aktörer i staden för att om möjligt hitta andra ytor att utveckla för allmänhetens nyttjande. Samarbetet kring utvecklingen av dessa platser är av stor vikt.³⁰

Intresset och engagemanget för närmiljön är stort bland boende inom Östermalms stadsdelsområde. Ett stort antal av de till förvaltningen inlämnade medborgarförslag handlar om parker och närmiljön, av 29 inkomna förslag rör 17 park och närmiljö. Enligt

²⁷ Östermalms stadsdelsförvaltning och Lokalpolisområde Norrmalm, Samverkansöverenskommelse, 2016.

²⁸ Stockholms stad, *Från delad till enad stad*, 2016.

²⁹ Boverket, *"Gör plats för barn och unga!"*, 2015.

³⁰ Stockholms stad, *Från delad till enad stad*, 2015.

Stockholms stads *Vision 2040 – Ett Stockholm för alla*, ska staden ha en livaktig demokrati där invånarna känner sig delaktiga och har inflytande. Stockholmarna ska regelbundet bjudas in till att delta i dialoger kring frågor som berör människor i vardagen.³¹ Närmiljön är ett exempel på en sådan fråga som berör människor i vardagen på Östermalm. Genom dialoger med invånare, parkbesökare och lokala aktörer kan parker och andra ytor inom stadsdelsområdet utvecklas på ett positivt sätt genom att skapa delaktighet.

Andelen invånare som upplever trygghet i stadsdelsområdet är hög. I stadens trygghetsmätning 2014 svarar endast 2 procent att de känner sig otrygga eller mycket otrygga i sitt bostadsområde. I samtliga frågor i trygghetsmätningen uppvisar stadsdelsområdet genomgående lägre värden än genomsnittet i staden.³² Det innebär dock inte att Östermalm saknar platser där upplevelsen av otrygghet är eller kan bli ett problem. I samverkansöverenskommelsen mellan Östermalms stadsdelsförvaltning och Lokalpolisområde Norrmalm som antogs i juni 2016 identifieras *Trygghet på offentlig plats* som ett av de prioriterade områdena. Bakgrunden är bland annat att vissa platser inom Östermalms stadsdelsområde har bristande tillgänglighet, bösättningar och sovplatser som präglas av nedskräpning och osanitära förhållanden, förekomst av klotter och problem med belysning samt olaga upplag som begränsar framkomligheten³³ – faktorer som kan påverka upplevelsen av trygghet negativt.

³¹ Stockholms stad, *Vision 2040 – Ett Stockholm för alla*, 2015.

³² Stockholms stad, Trygghet i Stockholm, Stockholms stads stadsövergripande trygghetsmätning, 2014.

³³ Östermalms stadsdelsförvaltning och Lokalpolisområde Norrmalm, Samverkansöverenskommelse, 2016.

3. Tematiska prioriteringar – mål, åtgärder och uppföljning

Med avstamp i nulägesanalysen har fyra tematiska områden valts ut med beröringspunkter för stora delar av nämndens verksamheter;

- **Psykisk hälsa**
- **Barns och ungdomars inflytande**
- **Jämställdhet, trygghet och tillgänglighet för alla på offentliga platser**
- **Alkohol- och narkotikaanvändning bland ungdomar**

Psykisk hälsa

Nämnden har inom ramen för det prioriterade området definierat två mål:

- Ökad självupplevd psykisk hälsa bland flickor och kvinnor
- Vårdnadshavare och personal i barns och ungas omgivning har rätt förutsättningar för att bemöta dem med respekt och stärka deras psykiska hälsa och självkänsla

Mål: Ökad självupplevd psykisk hälsa bland flickor och unga kvinnor

Som resultaten i landstingets folkhälsoenkät och i Stockholmsenkäten visar finns det stora könsskillnader i den självupplevda hälsan inom Östermalms stadsdelsområde, där flickor och kvinnor uppger att de mår betydligt sämre än pojkar och män. Enligt Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor debuterar könsskillnaderna för den psykiska ohälsan ofta i tidiga tonår medan fördelningen under barnaåren är tämligen lika.³⁴

Ungas psykiska ohälsa är inte enkel att kategorisera, utan handlar till stor del om ett tillstånd som relaterar till ett antal förutsättningar i den ungas liv här och nu. Detta tillstånd samvarierar med den unga personens tidigare liv, till exempel individuella färdigheter, skolsituation, ekonomiska och sociala förutsättningar och tillit till vuxensamhället. Om vissa förutsättningar upplevs som svåra, till exempel höga krav i skolan, och detta sammanfaller med brister i

³⁴ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, När livet känns fel – ungas upplevelser kring psykisk ohälsa, 2015.

den stödjande strukturen kring en ung person, så finns en grogrund för psykisk ohälsa.³⁵

Att den stödjande strukturen som finns kring en ung person fungerar är således helt centralt för utvecklingen av den unges psykiska hälsa. Nämnden har ett stort antal verksamheter som möter unga personer i olika skeden av livet, där såväl förebyggande arbete som bemötande och agerande vid svåra situationer är av stor vikt. En annan viktig pelare i den stödjande strukturen kring ungdomar är skolorna, vilka enligt Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor bör utveckla sitt hälsofrämjande arbete.³⁶ Genom skolorna nås även många föräldrar, vilka också är centrala ur ett förebyggande perspektiv. Eftersom psykisk ohälsa både är ett individuellt och ett samhälleligt problem är samverkan mellan olika aktörer en förutsättning för att lyckas vända den negativa trenden.

Åtgärder

- Analysera resultat av Stockholmsenkäten tillsammans med skolor, fältassistenter, fritid, föreningar, samfund samt föräldravandrare och polis
- Kartläggning av nuläge – vilket stöd finns och vilket ytterligare stöd behövs? – Främst tillsammans med skolors elevhälsoteam, men även i samråd med ungdomsrådet
- Arbeta för utveckling av samarbetet med skolors elevhälsa genom att barnmorskor från ungdomsmottagningen kommer ut till skolor. Samarbetet är på försök utifrån beviljade sk PRIO-medel
- Föreläsningar i normkritik och jämställdhet för ungdomar på Humlanhuset

Uppföljning

- Andel flickor som upplever att de ofta är ledsna eller deppiga utan att veta varför. (*Stockholmsenkäten*)
- Antalet flickor som närvarat vid föreläsningarna om normkritik

³⁵ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, När livet känns fel – ungas upplevelser kring psykisk ohälsa, 2015.

³⁶ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, *När livet känns fel – ungas upplevelser kring psykisk ohälsa*, 2015.

Mål: Vårdnadshavare och personal i barns och ungas omgivning har rätt förutsättningar för att bemöta dem med respekt och stärka deras psykiska hälsa och självbild

Många unga upplever att omvärlden ställer höga krav och att samhällsnormer och förväntningar är pressande. Normer är styrande utifrån vad som anses rätt och riktigt i förhållande till rådande värderingar, ideal och samhällstrender, och fungerar därför som sociala regelsystem.³⁷ Både flickor och pojkar möter begränsningar och förväntningar från omvärlden, även om kraven sinsemellan kan se olika ut.

En viktig del i arbetet med att stärka den psykiska hälsan hos barn och unga är att se till att de som befinner sig i barns och ungas omgivning har rätt förutsättningar för att bemöta dem på ett likvärdigt och respektfullt sätt. Detta gäller såväl personal som vårdnadshavare, vilka allihop utgör viktiga delar av den stödjande strukturen kring barn och unga.

Alla barn i centrum, ABC, är ett generellt och frivilligt föräldrastödsprogram som erbjuds alla föräldrar med barn 3-12 år. Syftet är bland annat att främja barns positiva utveckling för att få redskap för att stärka sitt barns självkänsla, främja relationerna i familjen och hantera svåra situationer. Barnen i centrum (som bygger på bemötandeprinciperna inom ABC) är riktat till professionella, exempelvis till personal inom förskolan och skolan samt till anställda inom socialtjänsten. Utbildningarna inom Barnen i centrum ger personalen stöd i att utveckla varma och uppmuntrande relationer vilket även visar på resultat i arbetet med barn som har särskilda behov.

I dagsläget har förvaltningen ett samarbete med Gärdesskolan, vars personal utbildas i Barnen i centrum. Gärdesskolan vill även börja arbeta med ABC för föräldrarna till skolans elever. Det är ett bra exempel på hur samarbete mellan stadsdelsförvaltningen och utbildningsförvaltningen kan leda till förbättrat förebyggande arbete för unga. Stadsdelsförvaltningen och Gärdesskolan skapar på detta sätt förutsättningar för att barnen ska få ett respektfullt och likvärdigt bemötande, både i de egna verksamheterna och i det privata. En ökad samverkan med fler skolor skulle göra det förebyggande arbetet ännu mer heltäckande. Metoden används även inom förskolan och implementeras genom utbildning.

³⁷ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, *När livet känns fel – ungas upplevelser kring psykisk ohälsa*, 2015.

Socialtjänsten har det yttersta ansvaret för att barn och ungdomar får det stöd de behöver. Skolan är i detta arbete en viktig samarbetspartner eftersom skolans personal har god kännedom om elevernas skolsituation och levnadsvillkor i övrigt. I skolan finns möjligheter för personalen att upptäcka om ett barn far illa och all skolpersonal har ett lagstadgat ansvar att ta kontakt med socialtjänsten när misstanke finns om att ett barn far illa. Det finns en överenskommelse mellan Östermalms stadsdelsnämnd och utbildningsnämnden om samverkan som utmynnat i flera samverkansforum vars syfte är att främja det förebyggande arbetet. Bland annat finns ett samverkansforum med syfte att skapa fungerande kontaktnät och en bra övergång för blivande förskoleklass elever, där särskilt fokus läggs på barn som har funktionsnedsättning. Dessutom finns ett lokalt samverkansforum för barn och ungdomar 6-20 år för att främja det förebyggande arbetet och bidra till god kännedom om olika verksamheter och genom detta även skapa trygghet för barn och elever.

Åtgärder

- Erbjuda ABC-kurser till vårdnadshavare i förvaltningens förskolor
- Utbilda medarbetare inom nämndens verksamheter, främst i förskolan och i socialtjänsten, i de bemötandeprinciper som ABC vilar på – genom *Barnen i centrum*
- Stötta och uppmuntra skolor att utbilda och arbeta utifrån de bemötandeprinciper som ABC/Barnen i centrum vilar på.
- I samverkan med skolor, utforma föräldramötesupplägg kring ungdomsrelaterade problem genom arbetet i Fussion.
- Bistå skolor med utbildningsmaterial och handledning om psykisk hälsa
Syfte: Ge verktyg för att skolornas medarbetare ska kunna arbeta med eleverna utifrån ett hälsofrämjande perspektiv.
- Föreläsning för föräldravandrare om ungdomar, alkohol, narkotika och om ungdomars självbild

Uppföljning

- Antal vårdnadshavare som deltagit i föräldrautbildning (ABC).
- Antal erbjudna föräldrautbildningstillfällen
- Antal pedagoger som utbildats i Barnen i centrum (*uppföljning sker i samband med verksamhetsboksut).*
- Antal skolor som väljer att samarbeta med förvaltningen kring det hälsofrämjande arbetet för eleverna.

Barns och ungdomars inflytande

Nämnden har inom ramen för det prioriterade området definierat två mål:

- Barns och ungdomars synpunkter tas tillvara
- Ungdomars kunskaper om den lokala demokratin ökar

Mål: Barns och ungdomars synpunkter tas tillvara

I Stockholms stads *Vision 2040 – Ett Stockholm för alla* (2015) framhålls det att alla stockholmare ska ha möjlighet att delta i samhällets utveckling, oavsett vem man är. Barn och ungdomar har många värdefulla perspektiv och idéer som behöver tas om hand för att främja en positiv och inkluderande samhällsutveckling.

I demokratiutredningen *Låt fler forma framtiden!* förslås att kommuner och landsting bör anta ett regelverk för hur ungas perspektiv ska tillgodoses i beslutsprocesserna, liksom en policy eller en handlingsplan för den lokala ungdomspolitik. ³⁸ Förslag och synpunkter kan nå förvaltningen på flera olika sätt och det är viktigt att dessa tas om hand och beaktas både i det dagliga arbetet och inför planerade förändringar av exempelvis verksamheter eller arbetssätt.

Östermalms stadsdelsnämnd inrättade under 2016 ett ungdomsråd. Ungdomsrådet har en viktig roll, både som länk mellan förvaltningen, nämnden och ungdomarna i stadsdelen, men även som forum där åsikter och synpunkter kan uttryckas, diskuteras och kanaliseras. För att ungdomsrådet ska komma till användning på bästa sätt, både utifrån ungdomarnas och förvaltningens och nämndens perspektiv, behöver det finnas vissa strukturer kring hur ungdomsrådet ska involveras i processer. Sett till demokratiutredningens förslag bör samråden vara en formell del i beredningsprocesser på lokal och regional nivå och en handlingsplan för detta bör tas fram. ³⁹ Ungdomsrådets styrelse förväntas fastslå riktlinjerna för rådets verksamhet på årsmötet som ska hållas under hösten 2016, vidare bör även förvaltningen utforma en intern handlingsplan för involveringen av ungdomsrådet.

Enligt FN:s barnkonvention har alla barn rätt att bli lyssnade till och höras i frågor som rör dem. Även de yngsta barnen har rätt att uttrycka sig och få sin röst hörd och för ett litet barn handlar inflytande i första hand om att rätten att bli delaktig i ett meningsfullt sammanhang och respekterad och lyssnad till. Det är

³⁸ Statens offentliga utredningar, *Låt fler forma framtiden!*, SOU 2016:5.

³⁹ Statens offentliga utredningar, *Låt fler forma framtiden!*, SOU 2016:5.

vuxnas ansvar att finna former och arbetssätt för att tillgodose denna rätt. Östermalms stadsdelsförvaltning, avdelning Förskola och Parklek, driver sedan december 2015 "Hållplatsen", en mötesplats för barn, föräldrar och personal i Östermalms förskolor. Hållplatsen har hållit öppet en dag i månaden och är en mötesplats för dialog, information och inspiration kring frågor som rör hållbar utveckling med de unga barnens frågor och kunskapande i fokus. Verksamheten bygger på idén att ge barn inflytande och göra dem delaktiga i frågor som rör hållbar utveckling då barnen är viktiga förändringsagenter i arbetet med att skapa hållbara beteenden och har kreativa idéer och förhållningssätt till nya problem. Hållplatsen startade i Norra Djurgårdsstaden under december 2015 – juni 2015 och ska under hösten ambulera i övriga Östermalm

Åtgärder

- Skapa intern struktur/rutin för hantering av ungdomsrådets samt barns och ungdomars lämnade idéer och synpunkter
- Ungdomsrådet ska två gånger/år ha möte tillsammans med nämndens kontaktpolitiker.
- Skapa möjligheter för ungdomar att utforma verksamhetsinnehållet på Humlanhuset.
- En idé- och synpunktsbrevlåda sätts upp på Humlanhuset.
- Ge ungdomar möjlighet att delta i en ungdomspanel via appen KiK.
- Stärkt samverkan med Exploateringskontoret i Norra Djurgårdsstaden.
- Barn och unga görs delaktiga i planering och upprustning av förskolegårdar och i andra lekmiljöer.
- Genomföra Hållplatser i alla förskoleenheter

Uppföljning

- Rutin för hantering av ungdomsrådets och andra barns och ungdomars lämnade idéer och synpunkter.
- Rutin för uppföljning av lämnade idéer och synpunkter.
- Utvärdering av hur rutinen för hantering och uppföljning fungerar – förvaltningen tillsammans med ungdomsrådet.
- Sammanställning av inkomna idéer och synpunkter kring Humlanhuset.
- Antal genomförda hållplatser.
- Antal genomförda barndialoger och analys av hur dessa påverkat resultatet.

Mål: Ungdomars kunskaper om den lokala demokratin ökar

Kunskap om hur den lokala demokratin fungerar är en förutsättning för att ungdomar ska kunna påverka och få inflytande i frågor och beslut som rör dem.⁴⁰ På ett påverkansforum som det nyinrättade ungdomsrådet och stadsdelsförvaltningen höll i februari 2016 genomförde förvaltningen en mindre enkätundersökning på det 20-tal ungdomar som medverkade. Resultaten visade bland annat att ungdomarna inte tyckte att de kunde få kontakt med tjänstepersoner från förvaltningen eller med nämndpolitiker, samt att de inte visste vart de skulle vända sig om de ville påverka eller förändra något i stadsdelsområdet. Svaren på enkätundersökningen går precis i linje med de uppgifter som presenterats i Demokratiutredningen 2014 – *Låt fler forma framtiden!* Ungdomarnas svar i förvaltningens enkätundersökning visade även att många ungdomar trodde att det nyligen etablerade ungdomsrådet skulle kunna öka deras chanser att påverka stadsdelsnämnden.

Förvaltningen har under 2016 börjat hålla lektioner för skolklasser i högstadiet med fokus på demokrati och inflytande, detta just för att öka kunskaperna bland ungdomarna i stadsdelsområdet, vilket demokratiutredningen framhöll som centralt. Skolungdomarna får även träffa politiker från stadsdelsnämnden som får chans att ta del av ungdomarnas åsikter och de debattartiklar som ungdomarna skrivit. Under lektionerna får ungdomarna kunskaper inom demokrati och hur de själva kan påverka sitt stadsdelsområde. De ges även möjlighet att delta i en ungdomspanel via sociala medier där de kan tycka till i olika frågor. För att fler ungdomar ska få kunskap om den lokala demokratin och därmed också ges möjlighet att påverka sin stadsdel, behöver samverkan med skolorna utvecklas och stärkas.

Åtgärder

- Fortsätta att hålla lektioner i demokrati och inflytande för årskurs 8 och 9.
- Erbjuder skolorna material för att fortsätta arbetet med demokratiundervisning (i samverkan med skolorna).

Uppföljning

- Andel ungdomar som vet var de ska vända sig om de vill påverka något i sin stadsdel (Enkätundersökning).
- Antal klasser som fått lektioner i demokrati.

⁴⁰ Statens offentliga utredningar, *Låt fler forma framtiden!*, SOU 2016:5.

Jämställdhet, trygghet och tillgänglighet för alla på offentliga platser

Nämnden har inom ramen för det prioriterade området definierat tre mål:

- Parker och grönområden för alla
- Invånarna är delaktiga och har möjlighet att påverka sin närmiljö
- Samverkan mellan förvaltning, polis och lokala aktörer ökar känslan av trygghet hos invånarna

Mål: Parker och grönområden för alla

Innerstadens täthet gör att parkytor och andra offentliga rum är begränsade samtidigt som de nyttjas av väldigt många människor. I innerstaden fungerar många parker som viktiga resurser för intilliggande förskolor och skolor. Att parkerna besöks av såväl förskole- och skolbarn som övriga besökare, ställer höga krav på utformningen av parkerna vad gäller flexibilitet, slittålighet och tillgänglighet. Den låga andelen parkmark som finns inom vissa delar av Östermalm, exempelvis inom stenstaden mellan Karlavägen och Strandvägen, ställer även höga krav på samarbete mellan olika aktörer i staden för att om möjligt hitta andra ytor att utveckla för allmänhetens nyttjande. Samarbetet kring utvecklingen av dessa platser är av stor vikt.

Åtgärder

- Ta fram uppdaterad parkplan för stadsdelsområdet som anger tydliga strategier för hur parkerna ska utvecklas.

Uppföljning

- Målet följs upp genom följande frågor i stadens årliga medborgarundersökning:
 - I den stadsdel där jag bor finns goda möjligheter till aktiviteter i parker och naturområden
 - I den stadsdel där jag bor finns goda möjligheter till pick-nick, lugn och ro i parker och grönområden

Mål: Invånarna är delaktiga och har möjlighet att påverka sitt närområde

Stadsdelsområdet ska utvecklas i dialog med invånarna och utifrån varje stadsdels unika kvaliteter och möjligheter. Kunskapen om hur till exempel parker och grönområden fungerar finns till stor del hos de som använder platserna ofta. Att hämta in erfarenhet och idéer från närboende, parkbesökare och andra lokala aktörer ska fortsatt

vara en viktig och naturlig del av arbetet med parkskötsel och parkupprustningar. Ett annat sätt att öka invånarnas delaktighet och engagemang för stadsdelsområdets parker är att inspirera till att fler tecknar så kallade brukaravtal med staden för att själva få sköta en park eller en del av en park. Även möjlighet till stadsodling kan bidra till invånarnas delaktighet och möjlighet att påverka sitt närområde.

I enlighet med Hållbarhetskommisionens delrapporter, bland annat *Stad i samverkan - Stockholms stad och civilsamhället* behöver den strategiska samverkan med civilsamhället fortsätta att utvecklas. Även samverkan mellan olika aktörer inom staden är av stor vikt för allmänhetens nyttjande av offentliga platser.

Åtgärder

- Utveckla förvaltningens dialogprocesser
- Checklista tas fram och används inför genomförandet av dialoger
- Inspirera till ökat engagemang genom ökat antal brukaravtal för skötsel av parker samt platser för stadsodling

Uppföljning

- Antal genomförda dialoger (i förhållande till tidigare år).
- Målgruppsanalys efter genomförda dialoger: vilka har kommit till tals? Ger underlag till vidareutveckling av dialogarbetet
- Antal brukaravtal (i förhållande till tidigare år).
- Antal platser för stadsodling (i förhållande till tidigare år)

Mål: Känslan av trygghet hos invånarna är hög

Andelen invånare som upplever trygghet inom Östermalms stadsdelsområde är stor. Det innebär dock inte att Östermalm saknar platser där upplevelsen av otrygghet är eller kan bli ett problem. Orsakerna till att en särskild plats upplevs otrygg varierar, inte minst mellan individer, men några vanliga orsaker rör svag belysning, illegala bosättningar, nerskräpning eller återkommande ordningsproblem. Östermalms stadsdelsnämnd kan i många fall förbättra upplevelsen av trygghet genom att exempelvis byta ut trasiga lampor och genom att se till att renhållningen sköts väl. Nämndens egna verksamheter kan i många fall påverka upplevelsen av trygghet på offentliga platser, exempelvis har parklekarna en viktig roll i den offentliga miljön, dit både familjer med små barn och äldre barn i 11–12-årsåldern söker sig. Vidare är pensionärsrådet, rådet för funktionshinderfrågor och ungdomsrådet

viktiga att involvera i trygghetsfrågor. När det handlar om offentliga platser är det ofta ett brett spektra aktörer, både inom och utanför nämndens egna verksamheter, som berörs och som tillsammans har ansvar såväl för problemen som för lösningarna. Förvaltningen kan i många fall vara drivande för att involvera aktörer och samverka i processerna som rör trygghets- och säkerhetsfrågor, och tillsammans med Lokalpolisområde Norrmalm har en samverkansöverenskommelse tagits fram för att gemensamt arbeta för minskad brottslighet och ökad trygghet i lokalsamhället.

I samverkansöverenskommelsen framhålls *platssamverkan* som den främsta metoden att arbeta utifrån för att nå målet om att offentliga platser ska vara trygga och tillgängliga för alla.⁴¹ Platssamverkan utgår från en analys av den aktuella lägesbilden på en plats som upplevs otrygg. De aktörer som är knutna till platsen formar en samverkansgrupp som gemensamt klargör roller, ansvar och åtgärder för det trygghetsfrämjande arbetet på platsen. Platssamverkan bygger på ett aktivt deltagande och framgångsfaktorn ligger i att flera aktörer tar ansvar för platsen. Att en gång ha jobbat med platssamverkan, och på så vis ha en upparbetad kontakt, skapar också goda förutsättningar för att samverka kring andra frågor och händelser i framtiden.

Åtgärder

- Samverkansforum: Trygghet på offentlig plats och Ungdomsforum
- Trygghetsvandringar – *genomförs vid behov, efter samråd mellan polis, förvaltning och andra aktörer (aktörer varierar beroende på plats)*
- Utveckla metoder och verktyg för dialog med civilsamhället

Uppföljning

- Samverkansmöten inom forumet *Trygghet på offentlig plats* och *Ungdomsforum*
- Uppföljande trygghetsvandringar – har tryggheten förbättrats?
- Trygghets- och säkerhetsrådets sammanträden

⁴¹ Östermalms stadsdelsförvaltning och Lokalpolisområde Norrmalm, *Samverkansöverenskommelse*, 2016.

Alkohol- och narkotikaanvändning bland ungdomar

Nämnden har inom ramen för det prioriterade området definierat ett mål:

- Minskad alkohol- och narkotikaanvändning bland ungdomar

Mål: Minskad alkohol- och narkotikaanvändning bland ungdomar

Ungdomars alkohol- och drogvanor undersöks vartannat år genom Stockholmsenkäten. Enkätsvaren har under en längre tid indikerat att ungdomar på Östermalm dricker alkohol i större utsträckning än den genomsnittliga ungdomen i staden. Enligt svaren från 2014 visar Stockholmsenkäten att 64 procent av flickorna och 47 procent av pojkarna i årskurs 9 på Östermalm dricker alkohol, även om såväl frekvens som mängd kan antas variera ungdomar emellan.

Stockholmsenkäten mäter även ungdomars förhållande till narkotika. Mätningarna från 2010, 2012 och 2014 visar att användningen av narkotika bland elever i årskurs nio, boende på Östermalm, ligger något högre än för en genomsnittslig niondeklassare i Stockholms stad. Bland niondeklassare boende inom Östermalms stadsdelsområde uppger 15 procent av pojkarna och 10 procent av flickorna att de någon gång använt narkotika. Det sker sedan en ökning till årskurs 2 i gymnasiet där 33 procent av pojkarna och 27 procent av flickorna inom Östermalms stadsdelsområde uppger att de prövat narkotika.⁴²

En viktig del i att uppnå målet om minskad alkohol- och narkotikaanvändning bland unga handlar om att minska tillgången på just detta. Att ungdomar får alkohol hemifrån är inte ovanligt, vilket påvisar hur viktiga roller föräldrarna har i frågan om ungdomar och alkohol. 13 procent av pojkarna i årskurs 9 och 29 procent av pojkarna i gymnasiets årskurs 2, boende inom Östermalms stadsdelsområde, uppger att de får alkohol av sina egna föräldrar med lov. Motsvarande siffror för flickor är 8 procent i årskurs 9 och 14 procent i gymnasiets årskurs 2.⁴³

Enligt uppgift från stadsdelförvaltningens fältassistenter är det vanligt förekommande med hemmafesten bland unga på Östermalm, det förekommer också cannabis på många av festerna. Sedan flera år tillbaka har stadsdelförvaltningen ett samarbete med

⁴² Stockholms stad, Stockholmsenkäten, 2014.

⁴³ Stockholms stad, Stockholmsenkäten, 2014.

utbildningsförvaltningen genom metoden Fussion, som är ett förebyggande projekt för högstadiееlever kring självkänsla, gruppsyck och värderingar kring alkohol, cannabis och sociala medier. Fussion riktar sig även till föräldrar, som på föräldramöten blir insatta i ämnet och tillsammans med andra föräldrar får diskutera sådant som bland annat rör förhållningssätt gällande alkohol. Ungdomarnas föräldrar är centrala för att det förebyggande arbetet ska ge önskad effekt, och involvering av dem är en förutsättning för att det förebyggande arbetet ska bli så nära heltäckande som möjligt. Vidare krävs även kontinuerlig samverkan med polis, föräldravandrare och andra lokala aktörer inom stadsdelsområdet. Förvaltningen har även erbjudit skolor att ta del av projektet "Visa att du bryr dig! Ett projekt mot cannabis". Projektet utvärderas av externa forskare på uppdrag av socialförvaltningen och resultaten väntas under våren 2017.

Åtgärder

- Ungdomsforum: samverkan mellan representanter från preventionsenheten, skolor, föräldravandring, församlingar, ungdomsråd, familjeenheten, polisen samt andra aktörer som möter ungdomar
Syfte: Skapa gemensam lägesbild och klargöra kontaktvägar och strategier i det vardagliga arbetet
- Fussion: Föräldramötes- och elevträffar i samverkan med skolor
Syfte: Förebygga alkohol- och narkotikaanvändning bland ungdomar
- Projektet "Visa att du bryr dig! Ett projekt mot cannabis" fortsätter att erbjudas skolor. (Projektet utvärderas av externa forskare på uppdrag av socialförvaltningen – resultaten väntas under våren 2017)
- Erbjudas alla skolor i stadsdelsområdet att ha Effekt-möten.
Effekt är en föräldramötesmetod som syftar till att förebygga tidig alkohol-, narkotika- och tobaksdebut. Utgångspunkten i Effekt är att om föräldrar aktivt tar ställning mot att deras barn dricker alkohol och stödjer varandra i att sätta gränser, minskar ungdomars drickande
- Gemensam tillsyn av folköl och tobak tillsammans med polis – minst fyra gånger per år
- Förvaltningens fältassistenter samverkar med skolorna och träffar elever från åk 6 till åk 3 på gymnasiet och föräldrar

Uppföljning

- Andel barn/unga som anger att de inte dricker alkohol (Stockholmsenkäten)
- Andel barn/unga som anger att de inte använder narkotika (Stockholmsenkäten)
- Antal klasser som utbildas i Fussion
- Antal föräldrar som utbildas i Fussion
- Antal skolor som tar del av Effekt-möten.
- Analys av forskningsresultaten för ”Visa att du bryr dig! Ett projekt mot cannabis”

4. Genomförande

Dialog och samverkan

Östermalms stadsdelsförvaltning samverkar internt mellan nämndens olika verksamheter samt med berörda stadsdelsnämnder. Inom ramen för de prioriterade områden och identifierade målgrupperna kommer förvaltningen att fortsätta ha en löpande dialog och samverkan med civilsamhället, fackförvaltningar, bolag och övriga myndigheter. Nedan listas några för stadsdelförvaltningen viktiga samverkanspartners för arbetet enligt lokala utvecklingsprogrammet ska gå vidare.

Fackförvaltningar

- Utbildningsförvaltningen, inklusive fristående skolor
- Exploateringskontoret
- Trafikkontoret
- Socialförvaltningen
- Stadsbyggnadskontoret
- Fastighetskontoret

Bolag

- Stockholms vatten

Andra myndigheter

- Polisen. Förvaltningen har fört en löpande dialog med Lokalpolisområde Norrmalm inom ramen för den Samverkansöverenskommelsen och kommer att fortsätta det gemensamma arbetet
- Landstinget

Civila samhället och intresseföreningar

- Föräldravandrare
- Församlingar på Östermalm
- Föreningar, exempelvis stadsodlare
- Rådet för funktionshinderfrågor
- Pensionärsrådet
- Ungdomsrådet
- Företagarföreningen

Referenslista

Boverket (2015), *Gör plats för barn och unga!*.

Folkhälsomyndigheten (2014), *Nationella folkhälsoenkäten 2014*.

Folkhälsomyndigheten (2016), *Självrapporterad psykisk ohälsa i befolkningen*:

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/folkhalsans-utveckling/sjalvrporterad-psykisk-ohalsa-i-befolkningen/>.

Folkhälsomyndigheten (2016), *Skolprestationer, skolstress och psykisk ohälsa bland tonåringar*.

Folkhälsomyndigheten (2015), *Utbildningsnivå och hälsa – hur hänger de ihop?*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2015). *När livet känns fel – ungas upplevelser kring psykisk ohälsa*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Regeringsbeslut (2013). *Uppdrag angående ungdomars upplevda psykiska ohälsa*. S2013/6261/FS (delvis): Socialdepartementet.

Socialstyrelsen (2013), *Psykisk ohälsa bland unga*.

Socialstyrelsen, *Riskbruk av alkohol hos ung vuxen (16-29 år)*:
<http://www.socialstyrelsen.se/nationellariktlinjersjukdomsforebyggandemetoder/sokiriktlinjerna/omatgardernairiktlinjernaforebyggandemetoder>

Statens offentliga utredningar (2016), *Låt fler forma framtiden!*

Statistiska centralbyrån (SCB) (2016), *Hög utbildning går i arv*,
<http://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Artiklar/Hog-utbildning-gar-i-arv/>

Stockholms läns landsting (2014), *Folkhälsoenkäten*.

Stockholms läns landsting (2014), *Livsvillkor, levnadsvanor och hälsa i Stockholms län, Öppna jämförelser*.

Stockholms stad (2016), *Statistisk årsbok för Stockholm 2016*, Edita Bobergs AB: Stockholm.

Stockholms stad (2015), Stadsledningskontoret, *Skillnadernas Stockholm*, Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm.

Stockholms stad (2014), Socialförvaltningen. *Trygghet i Stockholm, Stockholms stads stadsövergripande trygghetsmätning*.

Stockholms stad (2014), *Stockholmsenkäten, Årsrapport 2014*: Stockholm.

Stockholms stad (2016), Stadsledningskontoret, *Från delad till enad stad*, Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm.

Stockholms stad (2015), *Vision 2040 – Ett Stockholm för alla*.

Östermalms stadsdelsförvaltning och Lokalpolisområde Norrmalm (2016), *Samverkansöverenskommelse*.